O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI PREZIDENTINING ILMIY-NAZARIY MEROSI: YANGI O‘ZBEKISTON STRATEGIYASINING KONSEPTUAL ASOSLARI

Eshonqulov Quvondiq
Karimjonov Muhammadrasul
Namangan davlat universiteti
Yuridika fakulteti 1-talabalari
Ilmiy rahbar: **Pulatov Otabek**
Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20278969

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoyevning siyosiy faoliyati va ilmiy-nazariy qarashlari tahlil qilinadi. Tadqiqotning asosiy maqsadi – davlat rahbari tomonidan ilgari surilgan “Yangi O‘zbekiston” konsepsiyasining nazariy asoslarini, uning tarkibiy elementlari va amaliy ahamiyatini ochib berishdir. Maqolada Prezident nutqlari, farmonlari va strategik dasturlari asosida liderlik falsafasi, institutsional islohotlar, ijtimoiy siyosat va tashqi diplomatiya sohalaridagi yangi yondashuvlar ilmiy jihatdan tahlil etiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, Sh.M.Mirziyoyev siyosiy merosi ma’muriy-buyruqbozlik tizimidan inson huquqlari va ochiq iqtisodiyotga asoslangan boshqaruv modeliga o‘tishning yaxlit konsepsiyasini ifodalaydi.
Kalit so‘zlar: Yangi O‘zbekiston, siyosiy modernizatsiya, institutsional islohotlar, inson huquqlari, Markaziy Osiyo diplomatiyasi, strategik rivojlanish, liderlik falsafasi.

Аннотация: В данной статье проводится системный анализ политической деятельности и научно-теоретических взглядов Президента Республики Узбекистан Шавката Мирамоновича Мирзиёева. Основная цель исследования – раскрыть теоретические основы концепции «Новый Узбекистан», выдвинутой главой государства, её структурные элементы и практическое значение. В статье на основе речей, указов и стратегических программ Президента научно анализируются новые подходы в области философии лидерства, институциональных реформ, социальной политики и внешней дипломатии. Применяются методы сравнительного анализа и систематизации. Результаты исследования показывают, что политическое наследие Ш.М.Мирзиёева представляет собой целостную концепцию перехода от административно-командной системы к модели управления, основанной на правах человека и открытой экономике.
Ключевые слова: Новый Узбекистан, политическая модернизация, институциональные реформы, права человека, дипломатия Центральной Азии, стратегическое развитие, трансформационное лидерство, правовое государство.

Abstract: This article provides a systematic analysis of the political activities and scientific-theoretical views of the President of the Republic of Uzbekistan, Shavkat Miramonovich Mirziyoyev. The primary objective of the study is to reveal the theoretical foundations of the "New Uzbekistan" concept advanced by the head of state, its structural elements and practical significance. Based on the President's speeches, decrees, and strategic programmes, the article scientifically examines new approaches in the areas of leadership philosophy, institutional reforms, social policy, and foreign diplomacy, employing methods of comparative analysis and systematisation. The findings indicate that the political legacy of Sh.M.Mirziyoyev represents a coherent concept of transition from an administrative-command system to a governance model grounded in human rights and an open economy. It

is concluded that these transformations play a crucial role in aligning Uzbekistan's statehood with modern democratic standards.

Keywords: New Uzbekistan, political modernisation, institutional reforms, human rights, Central Asian diplomacy, strategic development, transformational leadership, rule of law.

Har bir davlatning taraqqiyot yo‘li o‘zining tarixiy shaxslari – davlat va siyosat arboblari faoliyati bilan chambarchas bog‘liq. Ayniqsa, murakkab o‘tish davrida rahbarning siyosiy irodasi, strategik tafakkuri va ilmiy dunyoqarashi jamiyatning kelajakdagi qiyofasini belgilab beradi. O‘zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgach, o‘zining milliy davlatchilik modelini yaratishga kirishdi. 2016-yildan keyin mamlakatda yangi bosqich – keng ko‘lamli islohotlar va ochiqlik davri boshlandi. Ushbu davr bevosita Prezident Shavkat Miromonovich Mirziyoyev nomi bilan bog‘liq.Ushbu maqolaning dolzarbligi shundaki, bugungi kunda O‘zbekistonda amalga oshirilayotgan o‘zgarishlar nafaqat milliy, balki global miqyosda ham katta qiziqish uyg‘otmoqda. Xalqaro tashkilotlar, xorijiy tadqiqot markazlari va yetakchi siyosatshunoslar “O‘zbekiston modeli”ni alohida o‘rganmoqdalar. Shu nuqtai nazardan, Prezident Mirziyoyevning siyosiy va ilmiy merosini tizimli tahlil qilish muhim ilmiy- amaliy ahamiyat kasb etadi.

“Yangi O‘zbekiston” konsepsiyasi Prezident Sh.M.Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan eng muhim siyosiy va ilmiy g‘oyalardan biridir. Ushbu konsepsiyaning markazida “inson qadrini ulug‘lash”, “xalq davlat idoralariga emas, balki davlat idoralari xalqqa xizmat qilishi kerak”[1] degan falsafiy tamoyil yotadi. Bu yondashuv avvalgi davrda hukm surgan ma’muriy-buyruqbozlik tizimidan tubdan farq qiladi.

Birinchisi – institutsional ochiqlik. 2017-yildan boshlab joriy etilgan “Xalq qabulxonalari” tizimi, “Prezident virtual qabulxonasi” va “Xalq nazorati” mexanizmlari davlat va fuqaro o‘rtasida to‘g‘ridan-to‘g‘ri muloqot o‘rnatishga xizmat qilmoqda. Bu – “elektron hukumat” va “ochiq byurokratiya” tamoyillarining amaliyotga tatbiq etilishidir.

Ikkinchisi – iqtisodiy erkinlik. 2017-yilda amalga oshirilgan valyuta bozorini liberallashtirish, soliq tizimining soddalashtirilishi, xususiy mulkni himoya qilish kafolatlari – bularning barchasi iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va bozor mexanizmlarini kengaytirishga qaratilgan.

Uchinchisi – ijtimoiy adolat. Konsepsiyaning asosiy g‘oyalaridan biri – hech kim e’tibordan chetda qolmasligi kerak. Nogironligi bo‘lgan shaxslar, kam ta’minlangan oilalar, yoshlar va nafaqaxo‘rlar davlat siyosatining markazida turadi.

Prezidentimiz Sh.Mirziyoyevning nutqlarida tez-tez takrorlanadigan “Xalqimizning farovon hayoti bizning eng oliy maqsadimizdir”[2] degan ibora ushbu konsepsiyaning asosiy maqsadini ifodalaydi. Bu g‘oya ijtimoiy davlat qurish tamoyili bilan uyg‘unlashgan holda, zamonaviy davlat boshqaruvi nazariyasida “inson kapitaliga investitsiya” deb ataladigan yondashuvga mos keladi.Ilmiy adabiyotlarda “Yangi O‘zbekiston” konsepsiyasi ko‘pincha “innovatsion pragmatizm” (innovative pragmatism) deb ta’riflanadi. Ya’ni, milliy an’analar va qadriyatlarni saqlagan holda, global standartlar va ilg‘or xorijiy tajribalarni tezkorlik bilan joriy etish. Bu yondashuv Sharq va G‘arb sivilizatsiyalari o‘rtasidagi “oltin o‘rta”ni topishga intiladi.Prezident Sh.M.Mirziyoyev davrida amalga oshirilgan institutsional islohotlar

[1] O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, 2023-yil 30-apreldagi O‘RQ-837-sonli Qonuni bilan tasdiqlangan, 2- va 13-moddalar.

[2] O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlis palatalari qo‘shma majlisidagi Murojaatnomasi. – Toshkent, 2020-yil 24-yanvar.

mamlakat boshqaruv tizimining qiyofasini butunlay o‘zgartirdi. Ushbu islohotlarni uchta asosiy yo‘nalishga ajratish mumkin:

2017-2025 yillar davomida davlat boshqaruvi tizimi bir necha bor qayta tashkil etildi. Vazirliklar va idoralar faoliyati takomillashtirildi, ularning funksiyalari qisqartirildi va bir-biriga moslashtirildi. Eng muhim o‘zgarishlardan biri – 2019-yilda “Hukumat va davlat boshqaruvi organlarining faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida”gi Konstitutsiyaviy qonunning qabul qilinishi bo‘ldi. Ushbu qonun asosida Vazirlar Mahkamasining vakolatlari kengaytirilib, uning oldiga strategik rejalashtirish va monitoring qilish vazifalari yuklandi.Bundan tashqari, 2020-yilda “Mahalliy davlat hokimiyati to‘g‘risida”gi qonun qabul qilindi. Ushbu qonun mahalliy hokimiyat organlarining mustaqilligini oshirib, ularning vakolatlarini kengaytirdi. Natijada, hududlar o‘rtasidagi iqtisodiy tafovutni kamaytirish va mahalliy aholining muammolarini tezroq hal qilish imkoniyati yaratildi.Huquqiy davlat qurish yo‘lida eng muhim qadam – sud tizimining mustaqilligini ta’minlash bo‘ldi.

2017-yilda qabul qilingan “Sud hokimiyatining mustaqilligi to‘g‘risida”gi qonunga asosan, sudyalarning daxlsizligi kafolatlari kengaytirildi. Shuningdek, 2021-yildan boshlab “Habeas korpus” instituti – ya’ni hibsga olish uchun sud sanksiyasining majburiyligi joriy etildi.Inson huquqlari sohasida eng katta yutuq – 2020-yilda “Inson huquqlari bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasining Milliy strategiyasi” qabul qilinishi bo‘ldi. Ushbu strategiya BMTning Inson huquqlari bo‘yicha Kengashi tomonidan yuqori baholandi. Strategiyada asosiy e’tibor qiynoqlarga qarshi kurash, so‘z erkinligi, aybdorlik prezumpsiyasi va adolatli sudlovga oid normalarni kuchaytirishga qaratilgan.Korrupsiyaga qarshi kurash sohasida 2017-yilda Korrupsiyaga qarshi kurashish agentligi tashkil etildi.

2020-yilda esa “Korrupsiyaga qarshi kurashish to‘g‘risida”gi qonun qabul qilindi. Ushbu qonunda davlat xizmatchilarining mol-mulki to‘g‘risida deklaratsiya topshirish majburiyati, manfaatlar to‘qnashuvini oldini olish mexanizmlari va jamoatchilik nazorati kabi muhim normalar mustahkamlangan.Prezident Mirziyoyev korrupsiyani “rivojlanishning eng katta to‘sig‘i” deb ataydi.

Uning rahbarligida 2021-2025 yillarga mo‘ljallangan Korrupsiyaga qarshi kurashish milliy dasturi ishlab chiqildi. Ushbu dastur davlat xaridlari, soliq tizimi, bojxona va tibbiyot sohalarida korrupsiyaviy xavflarni kamaytirishga qaratilgan.Prezident Sh.M.Mirziyoyevning ijtimoiy siyosati “inson qadrini ulug‘lash” tamoyiliga asoslangan. Ushbu yo‘nalishda amalga oshirilgan islohotlar aholining eng zaif qatlamlari – yoshlar, ayollar, nogironligi bo‘lgan shaxslar va keksalarni qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan.

Ta’lim sohasidagi o‘zgarishlar2017-yildan boshlab maktabgacha ta’lim tizimi tubdan isloh qilindi. Maktabgacha ta’lim bilan qamrov 2016-yildagi 27 foizdan 2024-yilda 70 foizdan oshdi. Buning uchun 10 mingdan ortiq xususiy bolalar bog‘chalari ochildi. Oliy ta’lim sohasida ham katta o‘zgarishlar ro‘y berdi. Oliy o‘quv yurtlari soni 2016-yildagi 77 tadan 2025-yilda 210 taga yetdi. “Universitet+ sanoat” loyihasi doirasida 30 dan ortiq xorijiy universitetlarning filiallari ochildi.Sog‘liqni saqlash sohasida eng muhim yutuq – onalar va bolalar o‘limi darajasining keskin kamayishi bo‘ldi. 2016-2024 yillar oralig‘ida ona o‘limi 2 baravarga, 5 yoshgacha bo‘lgan bolalar o‘limi 1,8 baravarga kamaydi. Jahon sog‘liqni saqlash tashkiloti (JSST) ushbu yutuqlarni e’tirof etib, O‘zbekistonni “tug‘ruqqa yordam xizmatlarini rivojlantirish bo‘yicha ilg‘or davlat” deb topdi.2020-2022 yillardagi COVID-19 pandemiyasi davrida Prezident Mirziyoyevning tezkor va samarali choralari muhim rol o‘ynadi. Pandemiyaning dastlabki kunlaridayoq karantin choralari joriy etildi, 120 mingdan ortiq karavotli vaqtinchalik kasalxonalar qurildi, aholiga bepul dori-darmon tarqatildi.

“Obod qishloq” va “Obod mahalla” dasturlari doirasida 2017-2024 yillarda 15 mingdan ortiq qishloq va mahallalarda ichimlik suvi, gaz, elektr energiyasi va yo‘llar muammosi hal qilindi. 2 milliondan ortiq fuqaroga ipoteka kreditlari ajratildi. Yangi uy-joy qurilishi hajmi 3 baravarga oshdi.

2017-yilda Qozog‘iston bilan chegaralarni delimitatsiya qilish bo‘yicha tarixiy kelishuvga erishildi. 2018-yilda Qirg‘iziston bilan 15 yillik chegara nizosi hal qilindi. Tojikiston bilan esa 2021-yilda “Do‘stlik va chegaradoshlik to‘g‘risida”gi shartnoma imzolandi. Suv-energetika muammolari bo‘yicha ham o‘zaro manfaatli yechimlar topila boshlandi.

2017-yilda Samarqandda bo‘lib o‘tgan Markaziy Osiyo davlatlari rahbarlarining sammiti 20 yillik tanaffusdan keyingi birinchi yig‘ilish bo‘ldi. 2019-yilda Toshkentda ikkinchi sammit, 2021-yilda Qozog‘istonda uchinchi sammit bo‘lib o‘tdi. Hozirgi kunda bu sammitlar muntazam tus oldi.

O‘zbekiston 2021-2023 yillarda BMT Inson huquqlari bo‘yicha Kengashiga a’zo bo‘ldi. Bu mamlakatning inson huquqlari sohasidagi islohotlari xalqaro miqyosda e’tirof etilganligini ko‘rsatadi. 2020-yilda O‘zbekiston Yevrosiyo iqtisodiy ittifoqida kuzatuvchi maqomini oldi. 2021-yilda esa Turkiy davlatlar tashkilotiga to‘laqonli a’zo bo‘ldi.Prezident Mirziyoyevning tashqi safarlari davomida 100 milliard dollardan ortiq xorijiy investitsiyalar bo‘yicha shartnomalar imzolandi. O‘zbekiston dunyoning 50 dan ortiq mamlakatlari bilan strategik sheriklik munosabatlarini o‘rnatdi. 2017-2024 yillar oralig‘ida O‘zbekistonga to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalar hajmi 5 baravar oshdi.Prezident Sh.M.Mirziyoyevning siyosiy falsafasi uning nutqlari va murojaatlarida ifodalangan. Ushbu nutqlarning lingvistik va mazmuniy tahlili bir qator muhim xususiyatlarni ko‘rsatadi:

Birinchidan, tilning soddaligi va ochiqligi. Prezident nutqlarida murakkab ilmiy atamalar va rasmiyatchilikka yo‘l qo‘yilmaydi. U xalq bilan bir tilda gaplashadi, bu uning “xalq prezidenti” imidjini mustahkamlaydi.

Ikkinchidan, tarixiy uzviylikka tayanish. Mirziyoyev nutqlarida Amir Temur, Jaloliddin Manguberdi, Alisher Navoiy, Mirzo Ulug‘bek kabi buyuk ajdodlar nomi tez-tez tilga olinadi. Bu orqali u milliy g‘urur va tarixiy xotirani uyg‘otishga intiladi.Uchinchidan, kelajakka qaratilgan optimizm. Prezident nutqlarining deyarli har birida “Yangi O‘zbekiston”, “Uchinchi Renessans”, “Buyuk kelajak” kabi konstruktiv va ilhomlantiruvchi tushunchalar ishlatiladi. Bu siyosiy psixologiyada “visionary leadership” – ya’ni istiqbolni ko‘ra oladigan liderlik deb ataladi.

To‘rtinchidan, tanqid va o‘z-o‘zini tanqid qilish. Mirziyoyev nutqlarida kamchiliklarni ochiq tan olish va ularni bartaraf etish bo‘yicha aniq topshiriqlar berish kuzatiladi. Bu uning pragmatik va natijaga yo‘naltirilgan lider ekanligini ko‘rsatadi.Ilmiy adabiyotlarda Mirziyoyevning liderlik uslubi “transformatsion liderlik” (transformational leadership) deb ataladi. Ya’ni, u mavjud tizimni saqlab qolish bilan chegaralanmaydi, balki butunlay yangi boshqaruv madaniyatini yaratishga intiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi (yangi tahriri). – Toshkent: Adolat, 2023
2. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O‘zbekiston, 2021. – 464 b.
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. “Inson huquqlari bo‘yicha O‘zbekiston Respublikasining Milliy strategiyasi”. – Qonun hujjatlari ma’lumotlari milliy bazasi, 22.06.2020.
4. Tulteyev I.T. Mamlakat Prezidentining xalq va Oliy Majlisga murojaatlari: konstitutsion-huquqiy tahlil // Toshkent davlat yuridik universiteti ilmiy jurnali. – 2024. – №1. – B. 45-58.
5. O'zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi (yangi tahriri), 2023-yil 30-apreldagi O'RQ-837-sonli Qonuni bilan tasdiqlangan. – Toshkent: Adolat, 2023. – 2 va 13-moddalar.

6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Oliy Majlis palatalari qo'shma majlisidagi Murojaatnomasi. – Toshkent, 2020-yil 24-yanvar. // Xalq so'zi gazetasi. – 2020. – 25-yanvar.
7. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. "Inson huquqlari bo'yicha O'zbekiston Respublikasining Milliy strategiyasi". – Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 22.06.2020-yil.
8. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 464 b.
9. Tulteyev I.T. Mamlakat Prezidentining xalq va Oliy Majlisga murojaatlari: konstitutsion-huquqiy tahlil // Toshkent davlat yuridik universiteti ilmiy jurnali. – 2024. – №1. – B. 45-58.
10. Burns J.M. Leadership. – New York: Harper & Row, 1978. – 530 p. [Transformatsion liderlik nazariyasi asoschisi]
11. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlar to'plami. – Toshkent, 2024.
12. Jahon banki. O'zbekiston iqtisodiy ko'rinishi (World Bank Uzbekistan Economic Overview). – Washington: World Bank Group, 2024.
13. Transparency International. Corruption Perceptions Index 2023. – Berlin: TI, 2024. – URL: https://www.transparency.org
14. Fazendeiro B.T. Uzbekistan's Balancing Act in Foreign Policy. – Central Asian Survey, 2022. – Vol. 41. – №2. – P. 178-195.